

KAKO PRESEČI DIHOTOMO OBRAVNAVO STAROSTI IN ODVISNOSTI

Staranje je bilo dolgo zasebna stvar, zaprta v družinsko sfero. V devetnajstem in dvajsetem stoletju pa je postalo predmet družbenih in političnih prizadevanj.

Danes je obravnava starosti in odvisnosti dihotoma

Če smo še dovolj avtonomni, z nekaj pomoči ostanemo doma, če nismo, se preselimo v dom starejših. Iz doma starejših človek ne pride več, zapre se vanj, v poprečju za tri do štiri leta, a to, kar potrebujemo, so odprte ustanove, **prostori življenja**. Domovi starejših so skrajna rešitev. V družbi staranja in družbi znanja jih je treba zadržati, a tudi spremeniti.

Korenito velja spremeniti domove starejših

Na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje so starejši študenti naklonjeni *prostorom življenja*. Da bi domovi starejših, kot skrajna možnost, ki jo starejši imajo, postali takšni prostori, je potrebno omogočiti povezovanje. Spodbujati velja srečanja stanovalcev domov starejših z zunanjim svetom. Potrebujemo dejavnosti in teme, ki ljudi in ustanove združujejo: šport, umetnost, kuhanje, izobraževanje, kultura v svojih različnih razsežnostih. Če postavite vrtec poleg doma za ostarele, v tem ni nič skupnostnega, nasprotno pa se organiziranje kuharskih tečajev na krajih, kjer mladi in stari skupaj pečejo torto, že sliši kot skupnostno. Zakoni pa so omejujoči, ker vse postavljajo v kategorije. Čas je, da naredimo konec standardom, predpisom in zakonom, ki sistematično ščitijo posameznike in hkrati ustvarjajo socialne, generacijske in ozemeljske neenakosti.

Čas je tudi, da se spremenijo reprezentacije starosti in domov starejših. "Telo mi ugaša, misel raste", pravi Victor Hugo. Vse se pač ne stara! Starejši negativna čustva sublimirajo v željo po lepoti in kulturi. Domovi starejših naj to upoštevajo, saj živeti pomeni kaj več kot jesti in gledati televizijo.

Podpreti velja vmesne projekte, ki jih nosijo starejši sami. Primer Yagababa

Starejši so snovalci in nosilci *svojega* bivanjskega projekta. V Franciji omenjajo primer **Yagababa**, združenje izobraženih žensk, ki so si ustvarile svoj dom starejših. Nastal je model, ob pomoči široke kampanje za prepričevanje javnosti, model, ki se širi po državi. Model, ki stane državo/občino precej manj kot dom starejših ali kot jo stane finančno podpiranje domov, ki nastajajo v zasebnem sektorju. Ustanove so drage, Yagababa pa sloni na solidarnem delu stanovalk. Ima tudi svojega zaposlenega animatorja, čigar delovno mesto se financira iz javnih sredstev. Ta skrbi za zunanje povezave, kulturno življenje, izobraževanje. Yagababa ima iz javnih sredstev financirano delovna mesta oseb, ki lahko nudijo pomoč vseh 24 ur v dnevu. Toda Yagababa se bori z zakoni in občinskimi svetniki, ki nasprotujejo dejstvu, da gre za stanovalke, ne pa tudi stanovalce. Videti je, da svetniki slabo poznajo zgodovino oskrbe starih v Franciji. Domovi so sprva sprejemali posameznike glede na starost in imetje: domovi starejših, domovi za revne, domovi za bogate, ali glede na stroko prosilca; domovi za književnike in znanstvenike (na pobudo Akademije znanosti ali sindikatov.) Z volili posameznikov so nastali domovi za lirične pesnike, ostarele člane tega ali onega ceha, če so bili zdravi, če niso imeli paralize, epilepsije, raka ali slepote itd.

Vključujoča oziroma oskrbovana stanovanja

V preteklosti so se vključujoča ali po naše oskrbovana stanovanja razvijala na področju invalidnosti, zdaj pa je predvsem na pobudo investorjev prišlo do eksplozije števila stanovanjskih projektov za starejše. Vključujoča (oskrbovana) stanovanja so rešitev za invalide ali starejše, ki želijo živeti doma in ne želijo biti sami. So alternativa življenju v domu ali v instituciji. Prebivalci (približno 12 jih je) živijo v zasebnih prostorih, hkrati pa si delijo skupne prostore in projekt socialnega življenja.

Zaposlene se financira iz javnih virov. Za bivanje v teh stanovanjih ni potrebno preverjanje premoženjskega stanja in niso potrebna merila upravičenosti. Vključujoča stanovanja so običajna stanovanja, v katerih si prebivalci delijo skupne prostore in uživajo tiste zasebne. Stanovalci sodelujejo pri projektu družbenega in skupnega življenja, saj ga gradijo skupaj; živijo v bližini javnega prometa, trgovin in številnih storitev. Lahko sonajemniki, sostanovalci ali lastniki, njihovo število pa je najpogosteje majhno. Njihov bivalni prostor je lahko samostojen ali pa je del stavbnega kompleksa, kar spodbuja prepletanje socialnih in starostnih skupin. Oskrbovanja stanovanja so bodisi v zasebni, družbeni lasti.

Projekti življenja v skupnosti

Imajo naslednje cilje: spodbujati stanovalce k skupnemu življenju; razvijati skupnostno življenje; omogočiti stanovalcem, da sodelujejo v življenju soseske in skupnosti. Projekt družbenega in skupnega življenja mora dolgoročno zadovoljiti stanovalce. Da bi to dosegli, ti o projektu redno razpravljajo in mu tako zagotavljajo razvoj. Za vodenje projekta skupnostnega življenja stanovalcev, za upravljanje odnosov med stanovalci, med stanovalci in sosesko, med partnerji (najemodajalcem, lokalno oblastjo itd.) je na voljo iz javnih sredstev financirana zaposlena oseba. Vključujoča stanovanja upravljajo pravne osebe, denimo združenja na področju socialnega varstva, vzajemne zavarovalnice, lokalni organi, najemodajalci neprofitnih stanovanj, ali pa prebivalci sami.

Poznejša leta niso zasebno, marveč družbeno tveganje

Ali hočemo imeti dolgotrajno oskrbo? Če da, potem moramo vedeti, da odvisnost ne more biti poslovni podvig. Javna služba je boljša od zasebnega sektorja. Državi ali občini pa pritiče nadzor nad oblikami življenja invalidnih in zelo starih. Vendar zgolj nadzor, kajti odločanje je v rokah ljudi samih!

Predlog

V zakonodajo bi veljalo vnesti zakone, ki odpirajo možnosti za tovrstne inovacije: zemljišča, ki jih kupi in zagotovi občina, financiranje ali sofinanciranje gradnje in delovnih mest. Določiti velja odgovornosti in zagotoviti nadzor!

Literatura in viri

Študijski krožek *Trgi, ulice in stavbe okoli nas* je pod vodstvom arh. Mete Kutin in v sodelovanju z Društvom arhitektov Ljubljana v četi 2016 pripravil arhitekturno razstavo, s katero odpira vprašanja o pomenu, ki ga ima pravočasno vključevanje starejših v načrtovanje sprememb v mestnem prostoru. Študenti so pripravili dve razstavi, na Kongresnem trgu v Ljubljani in v mestni galeriji Kresija. Še več, pomagali so konceptualizirati razstavo Mesto 65+ Med umikom in urbanostjo, ter pripravili

film, ki sloni na njihovih raziskovalnih spoznanjih o mestnem prostoru: